

Standing Committee on Scientific Affairs EFPA

Ivo Čermák

Psychologický ústav AVČR, Brno

Vědecký výbor zahájil svoji činnost na prvním zasedání 13. 1. 2001 v bruselské expozituře EFPA, tehdy ještě EFPPA. V prvním období 2001-2003 byl jejím předsedou prof. Rainer K. Silbereisen, který se v roce 2004 stal hlavním editorem odborné platformy společnosti, časopisu *European Psychologist*, a z tohoto důvodu požádal o uvolnění z funkce. Zůstal však nadále členem výboru jako styčná osoba zprostředkující kontakt s výkonným výborem EFPA (EC, Executive Committee). Od roku 2004 je předsedou vědeckého výboru prof. Bjorn Rishovd Rund z Norska. Tajemníkem zůstal prof. José M. Prieto ze Španělska. Po částečné obměně v roce 2004 jsou členy výboru tyto kolegové: Bjorn Rishovd Rund (Norsko), Nigel Foreman (Velká Británie), Lars-Goran Nilsson (Švédsko), José M. Prieto (Španělsko), Hannelore Weber (Německo), Paul Bartolo (Malta), Magda Kalmar (Maďarsko), Gretty Mirdal (Dánsko) a Ivo Čermák (Česká republika).

Každý rok se konala dvě až tři setkání, většinou v prostorách ústředí EFPA v Bruselu, některé i v jiných evropských městech (Madrid, Oslo) a na evropských kongresech (Londýn, Vídeň, Granada). Poslední z nich se uskutečnila letos na Evropském kongresu psychologie v Granadě ve Španělsku (8. 7. 2005).

V prvním období činnosti výboru byl formulován šestibodový program zaměřený mimo jiné na transformaci EFPPA z čistě profesní organizace na společenství profesních asociací s důrazem na rozvoj psychologie jako vědecké disciplíny. Program zahrnoval změnu názvu společnosti (původní název EFPPA – European Federation of Professional Psychologists' Associations se změnil na EFPA - European Federation of Psychologists' Associations), federace tak dala zřetelně najevo otevřenost vůči vědecky a výzkumně orientovaným uskupením v rámci národních psychologických komunit a hlavně se její dvojí funkce – profesní a vědecko-výzkumná stala patrnější. Dále obsahoval náměty na restrukturalizaci orgánů EFPA, změnu ediční koncepce časopisu, těsnější spolupráci orgánů EFPA s lokálními organizátory kongresů (vědecký výbor v roli supervizora či odborného poradce), aby se zajistila jejich vyšší vědecká i organizační úroveň, udržování či navazování kontaktů s expertními národními psychologickými organizacemi či nově vznikajícími profesními asociacemi a na udržení již zmíněného dvojího poslání EFPA – profesního i vědeckého. Tento předběžný program fundoval explicitní formulaci cílů vědeckého výboru, které lze i s odstupem času definovat následovně:

- a) *Participace na přípravě vědeckého programu evropských kongresů psychologie ve funkci poradního orgánu (Londýn 2001, Vídeň 2003, Granada 2005, Praha 2007).*
- b) *Participace na přípravě vědeckého programu mezinárodních kongresů psychologie a kongresů aplikované psychologie (Beijing 2004, Singapore, 2002, Athens 2006)*
- c) *Mapování výzkumné situace v členských zemích EFPA a vyhledávání možností ovlivňovat evropskou výzkumnou politiku.*
- d) *Participace na vývoji projektu evropského PhD titulu a evropského psychologického diplomu*

e) Podílet se na tvorbě vědecké a ideové koncepce časopisu "European Psychologist"

f) Další aktivity - udělování cen za vědecký přínos v oboru.

a) Participace na přípravě vědeckého programu evropských kongresů psychologie ve funkci poradního orgánu (Londýn, 2001, Vídeň 2003, Granada 2005, Praha 2007).

Výbor se průběžně snaží zvyšovat vědeckou a odbornou úroveň evropských kongresů psychologie. Konkrétně to například znamená, aby již od začátku byli do příprav programu kongresu zapojeni 2 až 3 členové CSA (Committee on Scientific Affairs) formou aktivní účasti v místním vědeckém výboru kongresu. Na 10. kongres, který se bude konat v Praze v roce 2007, jsou nominováni Bjorn Rishovd Rund, José M. Prieto, Hannelore Weber a Ivo Čermák. Zároveň jsem byl Českomoravskou psychologickou společností a Unií psychologických asociací ČR pověřen, abych sestavil lokální vědecký výboru kongresu a širší mezinárodní poradní sbor a v průběhu podzimu 2005 inicioval jejich činnost.

Na poslední schůzce vědeckého výboru Rainer Silbereisen navrhl, aby výbor vypracoval jasnější kritéria pro hodnocení kongresů. Dosud byla úroveň kongresů kontrolována v průběhu přípravy programu, prostřednictvím účasti vybraných členů vědeckého výboru EFPA ve vědeckých výborech kongresů a následnou reflexí předkládanou výkonnému výboru EFPA. Návrh bude předmětem dalších jednání.

b) Participace na přípravě vědeckého programu mezinárodních kongresů psychologie a kongresů aplikované psychologie (Beijing 2004, Singapore, 2002, Athens 2006)

Otázky politiky a strategických přístupů EFPA v oblasti vědy jsou pravidelně prezentovány i na mezinárodních kongresech aplikované psychologie (IAAP). Například na kongresu IAAP v Aténách v roce 2006 bude předmětem kulatého stolu problematika evropského PhD titulu.

c) Mapování výzkumné situace v členských zemích EFPA a vyhledávání možností ovlivňovat evropskou výzkumnou politiku.

Vědecký výbor soustřeďuje informace o psychologických výzkumech a vědě v členských zemích EFPA a jejich finanční podpoře na úrovni národní finanční podpory a ze zdrojů EU s cílem vyvinout efektivní strategie podpory psychologického výzkumu a jeho financování v Evropě (zejména ze zdrojů EU).

V roce 2001 provedli členové výboru průzkum finanční podpory vědy a výzkumu a explorovali strukturu tématického zaměření psychologických výzkumů ve svých zemích za období 1990-2000. I přes metodologické problémy snižující možnost spolehlivého srovnání podmínek v jednotlivých zemích se poměrně přesvědčivě ukázalo, že situace v ČR byla ve srovnání s jinými zeměmi nejméně příznivá (např. ve srovnání s Polskem byla ČR ve financování psychologických výzkumů ze státních fondů, zahraničních i privátních zdrojů značně poddimenzována. Jiné postkomunistické

země se průzkumu nezúčastnily). Přesto se v uvedeném období v České republice prováděl velmi pestrý vědecký výzkum udržující kontakt s evropskými i světovými výzkumnými trendy.

Získávání finanční podpory psychologických výzkumů v evropském prostoru představuje pro obor významnou aktivitu. Je patrné, že Evropská unie dávala dosud přednost spíše velkým výzkumným konsorciím, která jsou z mnoha důvodů pro psychology méně výhodná. Úkolem výboru je vytvořit strategii, která by podnítila změny v této oblasti.

Výbor se několikrát zabýval možnostmi, jak získávat podporu z evropských fondů. Ukázalo se, že v 6. rámcovém programu byli psychologové sice vítáni, avšak pouze jako kooperující partneři bez explicitní příležitosti získat finanční podporu pro vlastní psychologický výzkum. Uvedená situace je výzvou pro národní asociace, významná psychologická pracoviště a renomovaní výzkumníci by se měli pokusit vstoupit do rozhovorů se členy Evropského parlamentu, konkrétně pak se členy komise, která nyní připravuje 7. rámcový program. Zdá se totiž, že jsou otevření návrhům a diskusi. Tuto přípravnou fázi nelze podcenit, aktivitu je nezbytné orientovat zejména na identifikaci poradců, kteří se specializují na záležitosti výzkumu v rámci EU, navázat s nimi kontakt a využít jejich vlivu a informovanosti. Bez těchto postupů se může stát, že se psychologickému výzkumu nebude v Evropě dařit v míře, která by mu měla náležet.

Jiný potenciální zdroj finanční podpory výzkumu - Evropská vědecká nadace (The European Science Foundation (<http://www.esf.org/>)) - sice psychologii zahrnuje do sekce věd o člověku a sociálních věd, avšak psychologie nefiguruje v rámci věd o zdraví (Health Sciences), což je kritické zejména pro psychologické výzkumné aktivity, které jsou směřovány například k neurovědám.

Na kongresu v Granadě se pod záštitou vědeckého výboru (koordinátorem byl José M. Prieto) konal též kulatý stůl na téma „*Co je míněno excelencí v psychologickém výzkumu v Evropské unii*“, který lze považovat též za součást probíhající diskuse o evropském PhD titulu. Východiskem je porovnávání výsledků výzkumů podle různých kritérií (benchmarking), v ekonomickém duchu bychom mohli použít označení konkurenceschopnost. „Benchmarking“ je definován jako základní koncept i nástroj hodnocení a je obvykle používán pro srovnávání produktů a procesů, které k nim vedou a je aplikován v rámci hodnocení celkové kvality a excelence vědeckého výkonu jedince i instituce. Dílčími kritérii pak zpravidla mohou být národní i mezinárodní ocenění, pozvání k přednáškám na konferencích (keynote speech) i zájem jiných univerzit o přednášky či výzkumy vynikajících vědců, počet získaných grantů a jiných subvencí na výzkum, citační indexy, mobilita a viditelnost v evropské a světové odborné komunitě a samozřejmě již zmíněný gradus PhD, který je v akademickém prostředí základním východiskem excelence.

Do oblasti posilování výzkumných aktivit náleží i vypracování strategií podpory akademického a univerzitního života v členských zemích EFPA. Připravované standardy evropského PhD představují příspěvek k plnění tohoto dílčího cíle.

d) Participace na vývoji projektu evropského PhD titulu a evropského psychologického diplomu

Po roce 2000 se na několika univerzitách ověřoval koncept evropského diplomu psychologie (European Diploma in Psychology - „EuroPsy“) a jeho prozatímní podoba byla podpořena národními asociacemi na valné hromadě v Granadě. Jeho vývoj průběžně sledoval a komentoval i Výbor pro vědecké záležitosti EFPA. Výhodou diplomu „evropského psychologa“ je především volný pohyb graduovaných psychologů v rámci EU, tj. může sloužit jako základní předpoklad pro

výkon profese v kterékoli členské zemi EFPA a posléze též jako pravidlo platné ve státech EU. Některé katedry psychologie se model studia „evropského psychologa“ již pokoušejí realizovat, v ČR však žádná katedra oficiálně nepřizpůsobila svoje curricula modelu „Europsychologa“, nelze však vyloučit, že některá z nich se tomuto formátu podobají.

Na tuto aktivitu zcela přirozeně navazuje důkladnější rozpracování minimálních standardů evropského PhD titulu, jehož předpokládaným důsledkem je posílení mobility výzkumníků a vědců v evropském kontextu a zvýšení konkurenceschopnosti nositelů takového titulu na celém světě.

Analýza vývoje přístupu k PhD programům v Evropě ukázala, že v průběhu posledních dvaceti let došlo ke značným změnám, které v největší míře souvisejí s evropskou integrací, což bylo jedním z impulsů k úvahám o evropském modelu PhD titulu.

Vědecký výbor projednával otázku minimálních požadavků na PhD gradus v evropském kontextu již v loňském roce. První ucelenou verzi inspirovanou těmito jednáními předložil José M. Prieto na předposlední únorové schůzce výboru v letošním roce (2005) v norském Oslo jako dokument nazvaný „*Doctoral Degree in Psychology within the European context: towards a reference model*“.¹ Předběžná verze modelu byla součástí hodnotící zprávy o činnosti výboru pro valnou hromadu EFPA v Granadě a ta doporučila, aby výbor pokračoval v její další artikulaci.

Monografické číslo časopisu *European Psychologist* (volume 8, number 1, 2003, <http://www.hhpub.com/journals/ep/>) bylo věnováno analýze doktorských studijních programů v některých zemích EU (Francie, Belgie, Německo, Itálie, Španělsko, Švédsko, Velká Británie) a USA. Z kriticky pojatých osmi zpráv zpracovaných 22 vědci je zřejmé, že je nutné formulovat referenční model PhD studia na evropské úrovni. Cílem je v čase mezi rokem 2005 (9. evropský psychologický kongres v Granadě), 2006 (26. mezinárodní kongres aplikované psychologie v Aténách), 2007 (10. evropský psychologický kongres v Praze), 2008 (27. mezinárodní kongres aplikované psychologie v Berlíně), eventuálně 2009 (11. evropský psychologický kongres) dosáhnout konsensu pro přijetí minimálních standardů evropského PhD programu. V obdobích mezi kongresy bude komunikačním kanálem časopis *European psychologist* a webové stránky EFPA. Předpokládá se, že se do diskuse zapojí i vedoucí kateder psychologie v Evropě.

José M. Prieto identifikoval 7 možných obecných scénářů, které se mohou v Evropě vyskytovat (většina z nich již existuje). Tři z nich se jeví jako optimální východisko pro další úvahy a to proto, že dovolují kooperaci a vývoj neuzavírající se v hranicích jednoho státu a též proto, že akcentují evropskou perspektivu: 1. několik kateder psychologie v rámci sítě univerzit z několika zemí sdílí stejný jazyk nebo kulturní rámec. 2. několik kateder psychologie v rámci sítě univerzit v Evropské unii spolupracuje pod záštitou center excellence, oficiálním jazykem programu je angličtina. 3. několik kateder psychologie v rámci společenství universit Evropské unie spolupracuje pod záštitou doktorského programu excellence. Oficiálním jazykem je též angličtina.

Model evropského PhD titulu se bude konzultovat rovněž s představiteli anglicky mluvících zemí (Kanada, USA, Velká Británie, Austrálie) a skandinávských zemí, které se od roku 1977 pravidelně

¹ Činnost výboru v této souvislosti navazuje na aktivity zahájené v devadesátých letech European Network of Organizational Psychology (ENOP <http://www.ucm.es/info/Psyap/enop/>) a též EFPA (<http://www.efpa.be/>), z nichž vzešel již uváděný referenční model evropského psychologa „European Psychologist“ (<http://www.europsych.org/>)

každé dva roky scházejí na mezinárodní úrovni a vyhodnocují stav PhD programů a vyvozují konsekvence pro další období.

Ze schůzky v Granadě vyplynul pro členy výboru konkrétní úkol - zmapovat situaci v národních kontextech, tj. identifikovat současné podoby PhD programů v jednotlivých státech Evropy. Výsledky průzkumu mohou vést ke zpřesnění dosavadní verze podle typu organizační struktury programu, podle typu scénáře, podle míry specifčnosti (všeobecný PhD program, specifický nebo dokonce prakticky zaměřený), apod.

Pokud se v rámci členských zemí EFPA dosáhne konsensu, pak se eventuální model evropského PhD gradu může stát strategickým nástrojem pro kolegy z kateder a ústavů v rámci diskuse o možné konvergenci univerzitního vzdělávání psychologie v rámci Evropské unie, může vzniknout společná terminologie a systematický přístup ke studiu v PhD programech pro všechny zúčastněné, model může být použit i jako scénář pro argumentaci v rámci diskuse s evropskými politiky, může poskytnout kognitivní mapu pro absolventy universit umožňující jim volbu adekvátního programu a srovnatelnou úroveň PhD titulů v rámci EU.

V první verzi byla formulována i předběžná organizační kritéria a politický rámec ustanovení evropského programu PhD. Rovněž byly navrženy praktické kroky, které by měly postupně vést k implementaci PhD programu do evropského vzdělávacího systému. Dokument bude průběžně zpřesňován, k další revizi dojde pravděpodobně po zmíněném průzkumu. V příštím roce podám české odborné komunitě o vývoji evropských PhD standardů podrobnější zprávu. V roce 2007 bude její revize předložena k diskusi na kongresu v Praze.

e) Podílet se na tvorbě vědecké a ideové koncepce časopisu "European Psychologist"

Vědecký výbor se vyjadřuje k výročním zprávám hlavního editora *European Psychologist* a jeho členové budou působit ve funkci poradního orgánu. První zpráva za rok 2004 informovala o výrazných změnách v ediční politice časopisu, časopis se v krátké době stal respektovaným periodikem s vysokou odbornou úrovní, o čemž svědčí například i fakt, že na podzim letošního roku bude znám jeho impaktní faktor (IF). Hlavní editor, Rainer Silbereisen, podrobně seznámil účastníky speciálního semináře na kongresu v Granadě s důsledky změny ediční politiky i se zamýšlenými trendy do budoucnosti. Mimo již zmíněný IF uvedl, že recenzní řízení bude probíhat tak, aby se nadále zvyšovala vědecká úroveň přijatých statí.

f) Další aktivity - udělování cen za vědecký přínos

Vědecký výbor věnuje trvalou pozornost volbě kandidátů na ceny EFPA za vynikající vědecký výkon, tj. Aristotelově a Wundt-Jamesově ceně. Organizátoři 10. pražského kongresu uvažují o zavedení nové ceny pro mladé psychology, což vědecký výbor na svém posledním zasedání ocenil jako významnou iniciativu a předpokládá, že bude moci v procesu jejího udělování přispět též svými zkušenostmi.

Závěr

Na zasedání výboru, které se koná v únoru 2006 v Berlíně, budou předmětem jednání výsledky průzkumu stávajících PhD. programů v členských zemích EFPA a stav přípravy evropského kongresu v Praze v roce 2007.

Zasedání výboru probíhá vždy v přátelském duchu a v dělné atmosféře. Program bývá dobře připraven, předkladatelé návrhů jsou vybaveni patřičnými informacemi a tudíž jejich argumentace je věcná a racionální. Pokud nedojde ke shodě, pak se diskutabilní bod odkládá na příští jednání, což někdy vzbuzuje dojem, že se agenda neřeší dostatečně rychle. Někteří členové z výboru vystoupili, neboť nabyli přesvědčení, že poslání výboru je nedostatečně artikulováno, že jeho cíle jsou nejasné a také vyjádřili pochyby o možnostech jejich účinného prosazení. Jiní nadále považují existenci výboru za užitečnou, i když výsledky jeho činnosti přinášejí ovoce až v dlouhodobější perspektivě a pravděpodobně i v souběhu s integrujícími politickými procesy v Evropě. Ve zprávě jsem se pokusil zformulovat druhou pozici, kterou též zastávám.

Kontakt: Prof. PhDr. Ivo Čermák, CSc., Psychologický ústav AVČR, Brno (cermak@psu.cas.cz)

ČERMÁK, Ivo. Standing Committee on Scientific Affairs EFPA.

In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. Plný text příspěvku o rozsahu 6 s. je dostupný na přiloženém CD-ROM. ISBN 80-244-1059-1.